

"Jag är född i Allarp i Ivetofta socken. Min far tjänade hos doktor Nielsen, det var ju han som byggde upp bruket till att börja med. Dr Nielsen arrenderade gården däruppe av greven. Far var gårdsdräng hos honom. Sen satte Nielsen i gång med kaolinbruket. I början så var det ju förstås bara kalkbränning. Han hade en inspektor, som hette Alexandersson. Nielsen 'skälldes' ju för doktor. Han hade visst varit med i kriget. Sen var han här i många år. Kanske han överlät Allarpsgården till Nils Svenssons far. Det är Nils Svensson, som bor där nu.

Sen flyttade vi till Bromölla till den gården, som min bror Axel Jönsson nu har. Men min far hade ändå en hel del med dr Nielsen att göra. Nielsen bodde ju länge däruppe i Allarp, och far hade åtagit sig gästgivar-skjutsen i Bromölla, så han körde dr Nielsen många gånger upp till Allarp. Gästgiveriet hörde under Skansen. Det var bara vi som hade den där skyldigheten då. Det var ju innan Sölvesborg-Älmhultajärnvägen var byggd, så vi gjorde skjutsar upp till Näsrum och till Fjälkinge gästgivar-gård. Det var väl en $2\frac{1}{2}$ mil åt båda hållen. Tåget gick ju till Bromölla station och skulle de sen uppåt, så måste de ha skjuts.

De kom ibland mitt i natten för att få skjuts. Då brukade jag ofta följa med far. Många gånger hade de först varit inne på Skansen och druckit öl, så de var rätt så druckna ibland. De brukade skicka en jungfru från Skansen med bud, när det skulle vara någon skjuts. Det var ju bara över bron, så det gick kvickt. Betalningen var visst 2.20 per mil. Far hade den där skjutshållningen i 8-10 år. Sen blev den slopad, när järnvägen blev byggd.

Vi hade mycket att köra vid bruket. De hade inga hästar då därnere, så vi var med vid alla byggen och körde kolossalt mycket. Jag har ju snart sagt kört grund till alla husen, som ligger där på sjösidan mellan laboratoriet och handlar Nilssons. Den mesta stenen togs från min fars egendom. På andra sidan av gatan körde vi också grund till flera hus. Det var stora stenar, 1-2 meter långa, som användes till grundsten. De kilade ut den stenen som togs till grund från åkrarna. Men det är inte vilken sten som helst som duger. Det ska vara en särskild sten, som det är fläck i, så att den spricker lätt, sådana där 'gråsuggor' duger inte alls. Man hade borrh, som man borrhade hål med en bit in i stenen, och där satte man in kilar och slog sedan på kilarna med släggor tills stenen sprack. Då blev det en något så när flat yta på ena sidan.

Vi körde grund till slammeriet och till den gamla cementfabriken, en 8-9 skjutsar om dagen med sten och grus, så det var väldiga lass vi kom med. I cementfabriken var det över en meter tjocka väggar gjutna av betong. Då körde de sten dit från alla håll och kanter. Jag minns de tog en massa sten från bruksgården, som de sprängde och använde därnere till bygget. Bruksgården var den som bruket köpt av Ola Nilsson; den är riven nu. Det blandades cement och sten på platsen och det göts i formar till betong som de sen byggde med. Vi hade bara med basen för byggena därnere att göra. De hade en bas på bygget, som kallades Pelle Maja, en stenhuggarbas. Han var för brukets alla byggen. Han reste till Amerika senare.

Vi hade 8 kronor om dagen för ett par hästar och kusk. Det var 10 timmars arbetsdag då; vi började 7 och slutade 6, och så var det en timmas middag.

Vid gamla slammeriet körde vi mycket för jämt. De hade inga egna hästar då, och det var ingen järnväg byggd, utan allt transporterades med hästskjuts till Bromölla station. Det var ju fler därnere som körde. Så där var det de första åren, sen gick det ju över till fru Hermansen. Sen skaffade de en massa hästar och så köpte de gården däruppe, som fru Hermansen arren-

derade. Då hade de sina hästar placerade där. De skaffade många hästar, 5-6 par. Och sedan köpte bruket också hästar, och så kom ju Appé och han skaffade vagn och arbetshästar dit ner. Det var ju inga bilar på den tiden. Det var omkring 1900 som Appé kom hit.

Vi var inte där och körde var dag precis. Vi hade bara ett par hästar, och så bytte vi befäl. Jag började rätt tidigt att köra.

Bolaget köpte jord vid flera tillfällen. Till att börja med köpte de av Nils Persson, som bodde på 3:an. Rågängen mellan hans och Ola Nilssons ägor gick ungefär från nuvarande Brödernas affär ner mot sjön. Bolaget köpte också mark av Ola Nilsson. Det var hans gård som kallades bruksgården. Fast det blev lite i taget de lade under sig. Vi hade en bit mellan Sven Magnussons och gamla åfåran, och där hade vi en del djur på bete. Nedanför Sven Magnussons var en stor vattenpöl för jämt'. Där syntes så tydligt var ån hade gått fram, innan de sänkte sjön. När de skulle bygga baracker åt galizierna, så ville de ha dem lite i utkanten av fabriken, och då arrenderade de mark av far, som hade jord där ner mot sjön."

"Skansen var en boningslänga, byggd i vinkel. Det var även rum för resande där, och så var det en lång uthuslänga med stall för dem som ville hålla där över natten med hästar. Och så var det ölservering.

De första tyskarna som kom hit det var Appé och Weise och Engel och Aust. De köpte mjölk hos oss. Det var ju lite svårt att förstå vad de sa. På den tiden kostade mjölken 8-10 öre litern. - Vi var flera syskon hemma på gården, som arbetade. Vi brukade inte kärna smör utan lämnade mjölken till mejeriet. Till vår gård hörde det inga småställen med dagsverkare. Vi hade trädgård på den tiden ända till Koopera-gatan. Kooperativa köpte tomt av oss. På samma sida av gatan låg flera små ruckel. Där bodde folk som gjorde dagsverken till Ola Nilssons, det var 4 ställen. Sen kom en del ställen, som hörde till 3:an. Där Månssons har sin affär låg ett gammalt ruckel. Vi kallade det för Dahlgrens. Där bodde en gammal kvinna, som hette Dahlgren, kan jag tro. Hon hade en dotter. Sen kom det dit någon som gifte sig med hennes dotter. De kallade honom aldrig för något annat än Kladd-Nissen. Han gick bort och 'hjalp' bönderna något. De hade ju skyldighet till Ola Nilsson där. - Sen kom Göran Jonssons hus, han var murare och bodde där bredvid. Längre bort

bodde en skomakare Pettersson, en enstöring. Och sen var det Sven Karlssons, han bodde också där borta. Dahlgrens hus köptes av en skräddare Wikander sedan.

Vid telegrafan, som låg där Skandinaviska banken ligger nu var en gammal kringbyggd gård. Där bodde en gammal snickare Jonasson. De hade inga djur där.

Det var en som hette Lindgren som byggde gamla hotellet. Man har även kört grund till det.

I skomakare Petterssons hus inrättades sedermera matsal för arbetarna vid fabriken. Det var en matsal, inte särskilt stor, och en liten kammare för töserna och ett kök. Bruket köpte det huset när Pettersson var död. Det såg hemskt ut först, förfallet och lutande, men bruket lät reparera upp det och re- vetera det så det såg hyggligt ut. Det var inte så mycket arbetsfolk vid bruket då, och det var inte så 'möe' med tjänstemän heller. De åt i samma matsal de som åt där. Det var mest ungarlar, de andra åt väl hemma; de flesta bodde i Ivetofta.

National var ett hus, som droskchaufför Malmborg byggde upp. Det gjorde han på senare tid, efter förra världskriget. Det låg mitt för landsfiskalens hus. Först låg det ett café, och sen kom National där bakom.

På sjösidan av vägen låg det inte många hus, när vi flyttade till Bromölla. Det låg en liten byggnad nere på udden vid fabriken, där inspektor Alexandersson bodde. Annars var det inte något byggt upp mot vägen då, för vattnet stod ända upp till vägen och annars var det kärr och sådant. På vintern kunde man inte gå på vägen där, för vattnet stod över. Det enda hus som låg där var Sven Magnussons gamla bostad, en gammal smedja. Det kallades för Smed-Bondens efter Sven Magnussons svärfar, Bonde Jonsson. Sen kom handlar Nilssons hus där bredvid, och så var det Skansen. Det var tidigare affär i det huset, där vi bodde, men den var slopad, innan vi kom dit. Sterbhuset sålde gården till min far efter handlar Larssons död.

3:an hade en som hette Nils Persson. Han gifte sig med en dotter till dem som hade Bromölla kvarn.

Det fanns två gårdar som hade nummer 10. Den ena bor Gren i nu, den andra var den som revs.

Där raksalongen är, på vägen till Skandinaviska banken, bodde en som hette Ingrid Pettersson. Det var en modellsnickare vid bruket, Sven Jönsson, som gifte sig med hennes tjänsteflicka. Han lever ännu.

Inte långt från Sven Karls låg Prins-Olas hus. Det hörde

ACC. N:R M.11265 : 8

till 3:an. Det var fler hus sen som hörde till 3:an, men de låg bort mot telegrafstationen. Prins-Ola var brännare på den tiden."

"Fru Hermansen, det var ju hon som härjade värst på alla vis."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Det var byalag på den tiden vi bodde i Bromölla. Det hörde till Ivetofta byalag. De hade sina sammanträden och åldermansgillan. Det var 1:e maj alltid. Det har de här i Grödby ännu. I Ivetofta slopades gillena för det var så många som mötte upp, så det gick inte att ha med alla. När vi har sammanträden i byalaget nu för tiden så budas det med brev. Den som får lappen går vidare med den till nästa gård. För närvarande är det ålderdomshemmet, som har åldermansskyldigheten. Det går i tur efter gårdarnas nummer. På ålderdomshemmet förvaras alla handlingar och sådant nu. I allmänhet är det bara sammanträde en gång om året, det är på åldermansgillet. Då brukar det vara middag. Vanligen är det på förste maj eller vid den tiden. Det kan ju vara något annat möte också förstås. Byn äger en del jord och det kan vara fråga om något markköp, som alla ska vara med om att besluta."